

NORGES HØYESTERETT

Den 28. november 2007 avsa Høyesterett kjennelse i

HR-2007-01998-A, (sak nr. 2007/889), straffesak, anke,

I.

Den offentlige påtalemyndighet

(førstestatsadvokat Hans Tore
Høviskeland)

mot

Teknotherm AS

(advokat Jørgen Bull – til prøve)

II.

Teknotherm AS

(advokat Jørgen Bull – til prøve)

mot

Den offentlige påtalemyndighet

(førstestatsadvokat Hans Tore
Høviskeland)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Kst. dommer **Sverdrup**: Saken gjelder bruk av foretaksstraff for overtredelser av forurensningsloven § 78, jf. straffeloven § 48 a og § 48 b.
- (2) Teknotherm AS er en bedrift som driver installasjon og service av kjøleanlegg. Under installasjonsarbeid på Westend bakeri i Bærum i september 2005 måtte ammoniakken i bakeriets kuldeanlegg tømmes ut fordi det var kommet vann inn i systemet. Den ammoniakken som var blandet med vann, ble tappet over på fire plastfat som hver tok 1000 liter. Noen dager senere slapp en av Teknotherms ansatte – A – ut innholdet i ett av fatene. Han hadde på forhånd varslet prosjektlederen om at han aktet å tømme ut innholdet av fatene, og fått beskjed om ikke å gjøre det. Det ammoniakkholdige vannet fulgte overvannsnettet og rant ut i Sandvikselven. Utslippet – som inneholdt 125 kilo ammoniakk – førte til omfattende fiskedød i elven.

(3) Politiet startet etterforskning, og etter noe tid ble mistanken rettet mot Teknotherm og A. Politimesteren i Asker og Bærum utferdiget forelegg mot Teknotherm AS 7. mars 2006 for tre overtredelser av forurensningsloven § 78, jf. straffeloven § 48 a, med en bot på to millioner kroner. Da forelegget ikke ble vedtatt, ble det under henvisning til straffeprosessloven § 268 oversendt Asker og Bærum tingrett for pådømmelse. Foreleggets post I gjaldt selve utslippet, post II unnlatt avfallslevering og post III manglende internkontroll.

(4) Grunnlaget for post I er angitt å være at ansatte i bedriften lot:

”500 kilo ammoniakk eller deler av dette renne ned i en avløpskum. Utslipet førte til umiddelbar fiskedød i Sandvikselven fra Løxa til Sandvika. Skjerpende omstendigheter foreligger særlig fordi utslippet gjaldt store mengder ammoniakk, at minst 700 kilo laks og sjørret døde og at en betydelig del av gytebestanden gikk tapt.”

(5) Som grunnlag for post II om unnlatt avfallslevering, er angitt at bedriftens ansatte forholdt seg som beskrevet under post I til tross for at ammoniakk var leveringspliktig farlig avfall.

(6) Grunnlaget for post III om manglende internkontroll er angitt å være at bedriftens ansatte lot:

”utføre oppdrag knyttet til farlig avfall (ammoniakk) uten at det forelå internkontrollsystem som ivaretok regler fastsatt for å beskytte det ytre miljøet”.

(7) I saken ble også A tiltalt for to overtredelser av forurensningsloven § 78 med det samme grunnlag som post I og II i forelegget mot Teknotherm. På vegne av Bærum kommune ble det også reist erstatningskrav mot Teknotherm og A.

(8) Asker og Bærum tingrett avsa 26. juni 2006 dom, der Teknotherm og A ble frifunnet for post II om unnlatt avfallslevering, men ble dømt for de øvrige poster. Teknotherm ble dømt til å betale 1 200 000 kroner i bot. Domsslutningen punkt A og B lyder slik:

”A.

1. **A født 0.0.1973 frifinnes for overtredelse av forurensningsloven § 78 første ledd bokstav b og e jf § 31, tiltalebeslutning 3.3.2006 post II.**
2. **A født 0.0.1973 dømmes for overtredelse av forurensningsloven § 78 annet ledd første straffalternativ jf første ledd bokstav a og e jf § 7 første ledd, til fengsel i 45 – førtifem – dager. Straffen gjøres betinget med en prøvetid på 2 – to – år, jf straffeloven §§ 52 flg. I tillegg idømmes han et ubetinget bot til statskassen på kr 15.000 - kronerfemtentusen0/100 - subsidiært fengsel i 30 – tretti – dager.**
3. **A betaler i saksomkostninger til det offentlige kr 5.000.**

B.

1. **Teknotherm AS, org.nr. 985 292 701 frifinnes for overtredelse av forurensningsloven § 78 første ledd bokstav b og e jf § 31 jf straffeloven § 48 a, forelegg 7.3.2006 post II.**
2. **Teknotherm AS, org.nr. 985 292 701 dømmes for overtredelse av forurensningsloven § 78 annet ledd første straffalternativ jf første ledd bokstav a og e jf § 7 første ledd jf straffeloven § 48 a, til å betale**

et bot til statskassen på kr 1.200.000 – kroner en million to hundretusen –.

3. Teknotherm AS, org.nr. 985 292 701 frifinnes for kravet om inndragning etter § 34.
4. Teknotherm AS, org.nr. 985 292 701 betaler i saksomkostninger til det offentlige kr 50.000.”

- (9) Teknotherm ble som nevnt også tiltalt for manglende internkontroll, jf. foreleggets post III. Som lagmannsretten bemerker, har tingretten ved en feil ikke tatt med post III i domsslutningen, men det fremgår av tingrettens premisser at retten har funnet at foretaket er skyldig også etter denne posten i forelegget. Post III gjaldt overtredelse av forurensningsloven § 78 første ledd bokstav b jf. § 52 jf. internkontrollforskriften § 4 første ledd.
- (10) Teknotherm og A ble dessuten dømt til å betale erstatning på henholdsvis 450 000 kroner og 315 000 kroner til Bærum kommune.
- (11) Begge domfelte anket dommen til Borgarting lagmannsrett, men A trakk senere anken. Borgarting lagmannsrett avsa 18. april 2007 dom med slik domsslutning:
 - ”1. Teknotherm AS, organisasjonsnummer 985 292 701, dømmes for overtredelse av forurensningsloven § 78 annet ledd første straffalternativ jf første ledd bokstav a og e jf § 7 første ledd jf straffeloven § 48 a og overtredelse av forurensningsloven § 78 første ledd bokstav b jf § 52 b jf internkontrollforskriften § 4 første ledd jf § 5, jf straffeloven § 48 a, alt sammenholdt med straffeloven § 63 første ledd, til å betale en bot til statskassen på 1 200 000 – en million to hundretusen – kroner.
 2. Teknotherm AS betaler in solidum med A innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse erstatning til Bærum kommune med 163 957 – etthundreogsekstiretusennihundreogfemtusyv – kroner.
 3. Saksomkostninger for lagmannsretten idømmes ikke.
 4. I saksomkostninger for tingretten dømmes Teknotherm AS til å betale det offentlige 40 000 – førtitusen – kroner.”
- (12) Teknotherm ble i lagmannsretten dømt for de samme to postene som i tingretten – post I om utslippet og post III om manglende internkontroll. Straffen ble også i lagmannsretten satt til 1 200 000 kroner i bot. Erstatningskravet ble redusert, da lagmannsretten ikke fant det godtgjort at kommunen hadde lidd et større tap enn 163 957 kroner.
- (13) Påtalemyndigheten har anket til Høyesterett over straffutmålingen, da det gjøres gjeldende at boten skulle vært høyere. Teknotherm har inngitt motanke over foreleggets post I om utslippet. Motanken gjelder lovanvendelsen under skyldspørsmålet og straffutmålingen. Under skyldspørsmålet gjør Teknotherm gjeldende at lagmannsretten har tolket vilkåret ”handlet på vegne av et foretak” i straffeloven § 48 a feil. Videre anføres at det kreves subjektiv skyld fra ledelsens side for å bli dømt etter bestemmelsen.
- (14) Jeg er kommet til at ingen av ankene fører frem, og behandler først lovgrunnlaget for domfellelsen.

- (15) Straffeloven § 48 a første ledd lyder:

”Når et straffebud er overtrådt av noen som har handlet på vegne av et foretak, kan foretaket straffes. Dette gjelder selv om ingen enkeltperson kan straffes for overtredelsen.”

- (16) Lovens vilkår om at et ”straffebud er overtrådt”, er oppfylt i denne saken, da A er domfelt for overtredelse av forurensningsloven § 78 annet ledd første straffalternativ, jf. første ledd bokstav a og e, jf. § 7 første ledd. Etter den sistnevnte bestemmelsen må ingen ”ha, gjøre eller sette i verk noe som kan medføre fare for forurensning”.
- (17) Spørsmålet er om A handlet ”på vegne av” Teknotherm, da han foretok utslippet. A var ansatt som montasjesjef hos Teknotherm, og handlingen skjedde som ledd i utførelsen av hans ordinære arbeidsoppgaver. Handlingen kan etter omstendighetene likevel falle utenfor kriteriet ”på vegne av”. Forsvareren har i den forbindelse særlig vist til at A handlet i strid med muntlig instruks om ikke å tømme ut ammoniakkblandingen.
- (18) Bestemmelsen om foretaksstraff i § 48 a er i noen grad utformet etter mønster fra det objektive arbeidsgiveransvaret i skadeserstatningsloven § 2-1. I forarbeidene vises det til at erstatningsansvaret i § 2-1 er begrenset til ikke å omfatte ”skade som skyldes at arbeidstakeren går utenfor det som er rimelig å regne med etter arten av virksomheten eller saksområdet og karakteren av arbeidet eller vervet”, jf. Ot.prp. nr. 27 (1990–91) side 18, jf. side 20. Videre heter det:

”En liknende begrensning bør gjelde for et foretaks straffansvar. Lovovertridelser som bærer et klart preg av illojalitet mot foretaket, er ikke begått « på vegne av » foretaket. Noen ansatte dumper for eksempel farlig industriavfall på en måte som strider mot den instruksen de har fått. Men instruksbrudd fritar bare for ansvar hvis foretaket ikke kunne ha forutsett at instruksen ville bli brutt, jf. Ot.prp. nr. 11 (1979-1980) s. 73-74. Et slikt instruksbrudd foreligger ikke hvis for eksempel arbeidet og rutineene i en transportbedrift er lagt opp slik at det i praksis er vanskelig å etterkomme kjøretidsreglene.”

- (19) Det legges altså til grunn at instruksbrudd som arbeidsgiveren ikke kunne forutse, kan føre til at overtredelsen ikke er foretatt ”på vegne av” arbeidsgiveren. I forarbeidene pekes det videre på at formuleringen ”på vegne av” i utgangspunktet bør forstås noe snevrere enn formuleringen ”for” arbeidsgiveren i skadeserstatningsloven § 2-1, da foretaksstraffen primært ilegges ut fra preventive hensyn, mens erstatningsretten også skal ivareta reparasjonshensynet.
- (20) I sitatet ovenfor er det også en henvisning til proposisjonen til den tidligere bestemmelsen om foretaksstraff i forurensningsloven. Der omtales instruksbrudd i tilknytning til den fakultative adgangen til å legge straff. Departementet nevner at det var reist spørsmål om ikke arbeidstakernes pliktforsømmelser burde frita foretaket for straff, og i Ot.prp. nr. 11 (1979–1980) side 73–74 uttales det:

”Departementet kan ikke gå inn for dette. En slik regel ville gjøre det mulig for selskapet å skyve ansvaret over på sine ansatte ved å fastsette omfattende aktsomhetsregler for de ansatte, og som det kan være vanskelig for dem å etterleve. Det må også nevnes at et av formålene med objektiv selskapsstraff er å gi mulighet for en passende sanksjon hvor en straff rettet mot den personlig ansvarlige må bli nokså beskjeden. I enkelte tilfeller kan en pliktforsømmelse være av den karakter - f. eks. klart illojalt mot selskapet - at det vil være lite rimelig å idømme selskapsstraff. Men i slike tilfelle gir lovutkastet tilstrekkelig

garanti ved at det er opp til domstolene å avgjøre om selskapsstraff skal ilegges, jfr. uttrykket « kan ».

- (21) Jeg viser også til dommen i Rt. 1993 side 459, hvor en ansatt sjåfør som hadde brutt instruks om å tollklarere varer ved grensepasseringen, likevel ble ansett for å ha handlet på vegne av selskapet, da man ikke hadde å gjøre med et slikt utpreget illojalt forhold at handlingen falt utenfor. Saken gjaldt det tilsvarende kriteriet ved inndragning etter straffeloven § 36, og det ble vist til forarbeidene til § 48 a. Høyesterett kom likevel til at inndragning hos selskapet ikke burde finne sted, fordi selskapet hadde gjort alt det kunne for å sikre korrekt behandling ved å utlevere ferdig utfylte tollpapirer til sjåføren og gi instruks om hvordan tollklareringen skulle skje.
- (22) I vår sak blir spørsmålet etter dette om A ved utslippet har brutt instruks på en måte som Teknotherm ikke kunne forutse, og om handlemåten har et slikt klart illojalt preg at A ikke kan sies å ha handlet på vegne av foretaket.
- (23) Lagmannsretten gjennomgår først de dokumentene som var påberopt som generelle instruks, og konkluderer:
- ”Lagmannsretten legger etter denne gjennomgangen til grunn at de dokumentene som var av betydning for saken og som A kjente til da utslippet fant sted, var den opprinnelige montasjepermen for anlegget, databladene som lå i tjenestebilen og instruks fra Yara. Lagmannsretten kan ikke se [at] noe av dette etablerte tilstrekkelig skriftlig, generell eller spesiell instruks fra arbeidsgiver som A handlet i strid med.”**
- (24) Forsvareren har vist til disse tre dokumentene, og pekt på at selv om de generelle instruksene ikke var tilstrekkelige, handlet A mot bedre vitende da han som erfaren fagmann tømte ut ammoniakkblandingen.
- (25) I den opprinnelige montasjepermen for kjøleanlegget på Westend bakerier utarbeidet av selskapet Frostman AS, er det en generell henvisning til at forurensning i naturen kan skyldes stoffer som benyttes i kuldeanlegg, og at det må utvises forsiktighet når det arbeides med kuldemedier. I databladene for kjemikalier utgitt av ammoniakkleverandøren Yara som lå i tjenestebilen, opplyses det at ammoniakk er meget giftig for vannlevende organismer. I instruks ”for avtapping av ammoniakk fra anlegg til flasker” utarbeidet av Yara, heter at flytende ammoniakk ”må under ingen omstendigheter ledes i sluk eller ut i vassdrag”. Denne siste setningen er det nærmeste man kommer en skriftlig generell instruks om behandlingen av ammoniakk i forhold til det ytre miljø. Instruks gjelder riktignok ammoniakk på flasker under trykk, og ikke håndtering av den blandingen av vann og ammoniakk som A tappet på fatene. Jeg er enig med lagmannsretten i at de fremlagte dokumentene ikke etablerer noen tilstrekkelig skriftlig, generell instruks fra arbeidsgiver om hvordan ammoniakkblandingen skulle håndteres i forhold til det ytre miljøet. Dokumentene gir visse opplysninger om faremomenter, men har ingen angivelse av konkrete håndteringsrutiner.
- (26) Forsvareren viser videre til at A handlet i strid med en muntlig instruks om ikke å tømme ut innholdet i fatene. Det anføres at Teknotherm som arbeidsgiver må kunne forvente at en erfaren medarbeider som var klar over ammoniakks farlige egenskaper, ikke slipper ut en slik blanding, når han får uttrykkelig beskjed om ikke å gjøre det.

- (27) Det aktuelle utslippet skjedde i forbindelse med As arbeid med å lede montasjen av et nytt og utvidet kjøleanlegg hos Westend bakerier, hvor ammoniakk ble benyttet som kuldemedium. En innleid sveiser, som ikke var ansatt i Teknotherm, B, oppdaget 14. september 2005 at det var problemer som tydet på at vann var trengt inn i systemet, slik at ammoniakken måtte tappes ut. En spesialbil ankom fra Sverige dagen etter, og A fikk ansvaret for å følge opp det som videre måtte gjøres. Etter at den ammoniakken som var under trykk, var ført over på spesialbilen, tappet A resten av blandingen av vann og ammoniakk over på fire plastfat à 1000 liter, som han hadde fått låne hos en nabobedrift. Samme dag, torsdag 15. september 2005, ringte A til prosjektleder C i Teknotherm. Om det videre hendelsesforløpet uttaler lagmannsretten:

”På telefon samme dag sa A til C at han ville helle ut innholdet av plastfatene, men C svarte at han ikke måtte gjøre det, og at innholdet skulle behandles forsvarlig. På bakgrunn av telefonsamtalen ba C B om å gjenta overfor A at han ikke måtte helle ut innholdet.

A har forklart at han mandag 19. september oppdaget at ett av de fire plastfatene var lekk, og at han derfor besluttet å helle ut innholdet. De fire plastfatene sto på det tidspunkt utenfor kjøreporten til anlegget. B har forklart at han så at A hadde åpnet en ventil på et av fatene, og at han ba A skru den igjen, men at A avslo å gjøre dette. Lagmannsretten trenger ikke ta stilling til om fatet sprang lekk eller om A på forhånd hadde åpnet ventilen. Det er tilstrekkelig å fastslå som bevist at A lot innholdet av fatet renne ut til tross for at han kunne hindret det.”

- (28) A spylte ned væskeblanding med store mengder vann, og væsken rant noen meter langs asfalten og ned i en av slukristene utenfor bakeriet. Deretter fulgte væsken overvannsnett som leder ut i Sandvikselven ved Løxa. Ammoniakkblanding inneholdt cirka 125 kilo ammoniakk, og all fisk i elven nedenfor utslippsstedet døde.
- (29) Lagmannsretten kom til at As handlemåte falt innenfor kriteriet ”handlet på vegne av”, og uttaler følgende om dette:

”Som det fremgår ovenfor, legger lagmannsretten til grunn at C torsdag 15. september 2005 i telefonsamtale ga A beskjed om ikke å helle ut ammoniakkblanding. Lagmannsretten finner ikke at denne muntlige beskjeden er tilstrekkelig til å gjøre unntak fra hovedregelen om straffansvar etter straffeloven § 48 a. Ved vurderingen har lagmannsretten lagt vekt på at A hadde varslet C om at han ønsket å gjøre dette. Dette medførte at C ba B som var innleid sveiser på anlegget, om å passe på A. Det tilsier at C ikke var trygg på at A ville følge den beskjeden han hadde fått. Telefonsamtalen fant sted torsdag 15. september, mens ammoniakkblanding først ble tappet ut mandag 19. september. Ledelsen i foretaket hadde med andre ord hatt tid til å dra ut til stedet eller på annen måte forsikre seg om at blandingen ville bli forsvarlig behandlet. C har også forklart at han var kjent med at det i bransjen var en noe lemfeldig omgang med vannoppløst ammoniakk. C måtte følgelig skjønne at det var reell fare for at A kunne helle ut det ammoniakkholdige vannet som var på plastfatene, og foretaket hadde oppfordring, tid og anledning til å foreta seg noe for å eliminere faren for at ammoniakkblanding ville bli helt ut.”

- (30) Forsvareren anfører at lagmannsretten her har lagt en for streng aktsomhetsnorm til grunn, og at påregneligheten er trukket for langt. Den muntlige instruks om forsvarlig behandling er vurdert feilaktig av lagmannsretten. Bevisbyrderegelen må føre til at retten ikke kan slutte at anmodningen til B om å passe på A, indikerte at C ikke var trygg på at A ville følge den muntlige instruks, og dermed innså faren. Det blir paradoksalt om en slik ekstra sikkerhetsforanstaltning, skal holdes mot selskapet.

- (31) Som et utgangspunkt er det naturlig å gå ut fra at en arbeidsgiver i liten grad kan forutse at en arbeidstaker handler i strid med en konkret instruks. Generelt sett vil det derfor lettere kunne ilegges ansvar ved brudd på generell instruks enn når det er tale om brudd på et konkret pålegg om å utføre en arbeidsoppgave på en bestemt måte, jf. Matningsdal og Bratholm, Straffeloven med kommentarer, 2. utgave 2003 side 399.
- (32) Det særegne i denne saken er at utslippet i høy grad var påregnelig *før* instruksen ble gitt, ettersom A selv fortalte at han aktet å tømme ut innholdet. Den muntlige tilbakemelding om at han ikke måtte gjøre det, og at innholdet skulle behandles forsvarlig, må ses i lys av dette. Når forurensningen i utgangspunktet er meget påregnelig, blir spørsmålet om reaksjonen fra Teknotherms side reduserte påregneligheten for utslipp i tilstrekkelig grad.
- (33) A varslet om at han ville slippe ut en blanding som inneholdt ca. 500 kilo ammoniakk, dvs. fire ganger mer enn det som viste seg å være tilstrekkelig til å drepe all fisk i elven nedenfor utslippsstedet. Dette må sies å være en oppsiktsvekkende opplysning. Som lagmannsretten påpeker, foranlediget As varsel likevel ingen konkrete tiltak, selv om ledelsen hadde hatt tid til å dra ut til stedet eller på annen måte forsikre seg om at blandingen ville bli forsvarlig behandlet. Det ble ikke gitt konkrete instruksjoner om alternativ fremgangsmåte eller tatt skritt til avfallshåndtering fra bedriftens side i løpet av de fire dagene som gikk fra A varslet om utslippet, til han tømte ut ett av fatene. En nærliggende reaksjon fra Cs side kunne for eksempel ha vært å be A om å bestille bortkjøring av avfallet, eller selv å bestille en slik bil.
- (34) Forsvareren har anført at instruksene fra C om forsvarlig behandling var betryggende nok, og vist til at A faktisk rettet seg etter instruksene. Det var først fire dager senere, da en mellomliggende begivenhet – lekkasje i ett av fatene – inntrådte, at A tømte ut innholdet av dette fatet. Denne lekkasjen må etter forsvarerens mening, i seg selv karakteriseres som en ekstraordinær utvikling, som falt utenfor det Teknotherm kunne påregne.
- (35) Jeg er ikke enig i dette. Lekkasjer fra oppbevaringsfat er noe man generelt må regne med. Etter mitt syn kunne As utslipp i noen grad forutsees fordi bedriftens reaksjon på varselet om utslipp var lite spesifikk og manglet konkret oppfølging. Jeg tilføyer at bruken av muntlig instruks i en slik sammenheng er utilfredsstillende også fordi det lett kan oppstå uklarheter eller misforståelser. Påregneligheten forsterkes ved at Teknotherm ikke hadde etablert betryggende rammebetingelser i form av egne generelle, skriftlige instruksjoner for håndtering av en slik ammoniakkblanding. På denne bakgrunn anser jeg det ikke for så upåregnelig at A fire dager etter varselet, tømte innholdet av ett av fatene ut i naturen, at dette kan frita Teknotherm for straff. Etter mitt syn handlet A "på vegne av" bedriften i denne saken.
- (36) Forsvareren har videre anført at det er et vilkår for illeggelse av foretaksstraff etter straffeloven § 48 a, at det foreligger uaktsomhet fra ledelsens side. Som begrunnelse er det blant annet vist til det alminnelige skyldkrav i straffeloven § 40 og til Eskeland, Strafferett 2006, side 354 flg., jf. side 307.
- (37) Jeg er enig med lagmannsretten i at det ikke er et vilkår at foretakets ledelse har utvist subjektiv skyld for å bli ilagt foretaksstraff etter § 48 a. Lovteksten angir ikke et slikt krav – det er tilstrekkelig at noen som "har handlet på vegne av et foretak", har overtrådt et straffebud. Det fremgår også klart av forarbeidene at det ikke er noe krav om at ledelsen har utvist skyld, jf. Ot.prp. nr. 27 (1990–91) side 13–17. Heller ikke i praksis fra

Høyesterett finnes det avgjørelser hvor det er satt som vilkår at ledelsen skal kunne bebreides for lovovertridelser begått av dem som handlet på vegne av foretaket.

- (38) Forsvareren har anført at illeggelse av foretaksstraff uten noe skyldkrav for ledelsen, vil være i strid med uskyldspresumsjonen i Den europeiske menneskerettighetskonvensjon artikkel 6 nr. 2. Denne anførselen kan etter mitt syn ikke føre frem. Det er ikke tale om et straffeansvar på rent objektivt grunnlag, da det blant annet stilles krav om at noen som har handlet på vegne av foretaket, har overtrådt et straffebud. I denne saken er A dømt for overtredelse av forurensningsloven § 78. Et foretak kan ikke selv utvise skyld, og grunntanken bak foretaksstraffen i § 48 a er at selskapet hefter for sine ansatte. Det er et grunnvilkår for identifikasjon mellom foretak og lovovertreder at handlingen er foretatt på vegne av foretaket, og jeg kan ikke se at det her går noe avgjørende skille mellom en vanlig ansatt og en ledelsesansatt i relasjon til uskyldspresumsjonen i artikkel 6. Forsvareren har heller ikke kunnet vise til noen dom hvor dette spørsmålet har vært tatt opp.
- (39) Jeg anser etter dette vilkårene for å ilegge straff etter § 48 a for oppfylt, og går over til å behandle straffespørsmålet.
- (40) Adgangen til å ilegge foretaksstraff er fakultativ – selv om vilkårene foreligger, er det opp til retten om foretaket skal straffes, jf. uttrykksmåten ”kan ... straffes” i § 48 a. De momentene som er nevnt i § 48 b, har relevans både ved vurderingen av om straff skal ilegges, og for størrelsen på en eventuell bot. Jeg bemerker at Høyesterett har full kompetanse med hensyn til prøvingen av faktum i straffespørsmålet.
- (41) Det kan ikke stilles opp noen generell presumsjon om at et foretak bør straffes når vilkårene i § 48 a er oppfylt – behovet for foretaksstraff kan variere fra lovbestemmelse til lovbestemmelse, jf. Rt 1998 side 652, på side 654. Når det gjelder brudd på forurensningsloven, understrekes det i forarbeidene at ”det må være hovedregelen at selskapsstraff idømmes når det først foreligger en overtredelse av loven”, jf. Utkast til lov om vern mot forurensning og forsøpling med motiver, avgitt 1977, side 99. Det alminnelige utgangspunktet om illeggelse av straff ved brudd på forurensningsloven er også fremhevet i Rt. 1998 side 2011, på side 2020. I proposisjonen til loven pekes det på at det er sentrale og stadig viktigere verdier som skal vernes av forurensningslovgivningen, og at man er innenfor et område hvor det er rimelig grunn til å anta at straffetrusler kan ha en reell preventiv betydning, fordi utslippene ofte skjer fra økonomisk virksomhet som drives ut fra rasjonelle motiver, Ot.prp. nr. 11 (1979–80) side 70–71.
- (42) I denne saken skal det vurderes illeggelse av straff for to overtredelser – foreleggets post I, som gjelder selve utslippet og foreleggets post III, som gjelder den manglende internkontrollen.
- (43) Av betydning for vurderingen av foreleggets post I gjengir jeg følgende fra lagmannsrettens dom:

”Sandvikselven er en liten elv. Lagmannsretten har lagt til grunn som bevist at all fisk i det aktuelle området døde. Lagmannsretten har også lagt vekt på at når en så stor del av fiskebestanden dør, medfører det fare for at det oppstår en ubalanse i sammensetningen av bestandene i elven. Dette gjelder selv om en legger til grunn som opplyst av det sakkyndige vitnet dr. scient Antonio Poleo, at vannet trolig var rent neste

dag. Sandvikselven ligger i et område som er tett befolket. Fiskedøden og faren for forskyvning av det biologiske mangfoldet, vil følgelig kunne medføre ulempe for et betydelig antall mennesker som bruker området som rekreasjonssted. På denne bakgrunn legger lagmannsretten til grunn som bevist utover enhver rimelig, fornuftig tvil at utslippet har voldt fare for stor skade eller ulempe.”

- (44) Forsvareren har anført at den tvil som har gjort seg gjeldende i spørsmålet om A handlet på vegne av Teknotherm, taler for at det ikke reageres med straff. Jeg er enig i at As instruksbrudd kan være et moment som taler mot å ilegge straff, men har kommet til at dette ikke kan tillegges avgjørende vekt i denne saken. Som påpekt, kunne Teknotherm gjort mer for å forhindre utslippet både i form av generelle instruksjoner og ved å angi alternative håndteringsmåter i den konkrete instruksjonen. Forholdet ligger således annerledes enn i saken i Rt. 1993 side 459 som er omtalt foran, hvor Høyesterett kom til at den fakultative adgangen til å idømme inndragning ikke burde benyttes, fordi foretaket hadde gjort alt det kunne for å forhindre overtredelsen.

- (45) Når det gjelder foreleggets post III – den manglende internkontrollen, uttaler lagmannsretten blant annet:

”Under henvisning til det som er referert ovenfor i fra den fremlagte internkontrollhåndboken som gjaldt på utslippstidspunktet og den håndboken som ble implementert etter utslippet samt øvrige dokumenter, finner lagmannsretten at kravene i internkontrollforskriften § 4 jf § 5, ikke var oppfylt da utslippet fant sted. Dokumentasjonen er etter sitt innhold utilstrekkelig som middel til å vareta det ytre miljø, særlig med henblikk på den fare ammoniakken utgjør for omgivelsene. I tillegg har foretaket ikke presentert de påberopte dokumenter på en tilfredstillende måte for de ansatte og ikke fulgt opp med nødvendige kurs eller opplæring. Foretaket har heller ikke fulgt opp sin plikt til å iverksette rutiner for å avdekke, rette opp og forebygge overtredelser av blant annet forurensningsloven.

Samlet sett har de ansvarlige ikke på noe punkt oppfylt foretakets plikt til å ha og iverksette en internkontroll knyttet til den risiko for miljøskader som foretakets bruk av ammoniakk utgjør.”

- (46) Jeg er enig med lagmannsretten i at foretakets ledelse har gjort lite for å sikre at miljøet ikke skades ved at betydelige mengder ammoniakk har kommet på avveie. Tatt i betraktning overtredelsenes alvorlige karakter, er jeg kommet til at det bør reageres med straff både for utslippet og for den manglende internkontrollen.
- (47) Ved straffutmålingen skal det legges vekt på de momentene som er nevnt i straffeloven § 48 b bokstav a – g. Det kan også legges vekt på andre momenter enn dem som er nevnt i paragrafen. Påtalemyndigheten har pekt på at allmennpreventive hensyn er viktige i forurensningssaker. Miljøet representerer et felles gode som har særskilt behov for vern mot inngrep. Jeg er enig i dette, og viser også til uttalelsen i Rt. 2004 side 1645 avsnitt 39 som gjaldt brudd på forurensningsloven § 78 første ledd:

”Avfallshåndtering er en økende virksomhet, til dels med mulighet for stor fortjeneste. Samtidig kan det være kostnadskrevende å håndtere avfallet på en forsvarlig måte. Et ønske om å tjene mest mulig og om å bevare arbeidsplasser kan friste mindre ansvarlige aktører til å nedprioritere miljøtiltak. Samtidig kan oppdagelsesrisikoen være liten. Allmennpreventive hensyn tilsier derfor etter mitt syn at det i vår sak idømmes en følbar reaksjon.”

- (48) De samme hensyn gjør seg gjeldende i vår sak. Selv om man ikke kan påvise oppnådd vinning som følge av et konkret utslipp, vil det gjennomgående være slik at aktørene, både i kuldebransjen og i andre bransjer hvor miljøfarlige stoffer håndteres, kan levere lavere anbud og oppnå større fortjeneste, dersom miljøtiltak nedprioriteres.
- (49) Ammoniakk er et meget forurensningsfarlig stoff, og jeg anser utslipp av 125 kilo ammoniakk som grovt. Skaden på lakse- og ørretbestanden i Sandvikselven var betydelig også i et lengre tidsperspektiv. Dersom utslippet hadde skjedd noe senere, når all gytefisken som sto ute i fjorden hadde kommet opp i elven, ville konsekvensene ha blitt enn mer alvorlige. Den generelle skadeevnen av utslippet er dermed stor. Dertil kommer de spesielle forhold som gjør seg gjeldende ved naturskader. Selv om skade – også i økonomisk forstand – kan være voldt, finnes det ofte få personer som er berettiget til erstatning fordi det i liten grad kan konstateres at de har lidt et økonomisk tap. Botens størrelse bør også avspeile at samfunnet har lidt et tap ved naturskader.
- (50) Teknotherm manglet retningslinjer og opplæringstiltak om vannholdig ammoniakk som kunne ha forebygget overtredelsen. Dette taler også for en følbar straffereaksjon, jf. bokstav c. I formildende retning legger jeg vekt på at foretaket hadde gitt beskjed om forsvarlig behandling av fatene, da A varslet om at han ville tømme ut innholdet.
- (51) Jeg anser også den manglende internkontrollen for å representere en alvorlig lovovertrødelse – det foreligger omfattende brudd på foretakets plikter etter internkontrollforskriften.
- (52) Jeg er etter dette kommet til at lagmannsrettens fastsettelse av boten til 1 200 000 kroner er passende.
- (53) Jeg stemmer for denne

K J E N N E L S E :

Ankene forkastes.

- (54) Dommer **Endresen:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (55) Dommer **Matningsdal:** Likeså.
- (56) Dommer **Tønder:** Likeså.
- (57) Dommer **Coward:** Likeså.
- (58) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

K J E N N E L S E :

Ankene forkastets.

Riktig utskrift bekrefte: